

NOTÍCIES SOBRE EL COGNOM FLORES I LA SEVA IMPLANTACIÓ A LA CIUTAT DE PALMA

Rosa Planas Ferrer i Josep M. Pomar Reynés
XVI Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Binissalem, 2003

La presència del llinatge Flores en el barri del Segell, relacionat sempre per matrimoni amb cognoms xuetes, ens va dur a pensar en primera instància que fos un malnom, ja que així es registrava en els *Anales Judaicos de Mallorca*, obra anònima de mitjans del segle XIX, on era esmentat com *En Flores*.

De fet, en cap moment no s'ha pogut comprovar que es tractés d'un malnom, ja que sempre que s'ha trobat documentat és en forma de llinatge, i així ha estat de manera continuada des de finals del segle XVIII, quan capbreva Caterina Anna Forteza, vídua d'Antonio Flores i resident al carreró de Calafosca.

També Pere d'Alcàntara Penya (*Guía de Baleares*, 1891) esmenta la botiga de *Novedades de Señora*, de Teresa Flores, situada en el carrer de l'Argenteria número 57, i una altra tenda de teixits de la mateixa propietària situada en el carrer de Jaume II, número 118.

Les notícies més antigues referides al llinatge provenen del segle XVII. Va ser l'any 1613 quan va ser processat per judaïtzant un Hernando Flores, la procedència del qual no sembla mallorquina (Braunstein, p. 244).

Gabriel Cortès àlies *Morrut*, descendent de la família dels Moianets, va fugir de Mallorca després dels processos de 1691, en els quals havia estat condemnat, i es casà a Alexandria amb la filla d'un jueu liornès anomenat Jacob Flores, cosa que prova l'adscripció del cognom al món dels conversos.

Segons el cronista Llabrés Bernal (*Noticias y Relaciones históricas de Mallorca*, s. XIX, I, p. 573) l'any 1819, Antonio Flores tenia en el carrer del Segell un negoci de lloguer de banyeres, de les quals en feia publicitat d'aquesta manera: «se alquilan tinas de hoja de lata para tomar con toda comodidad baños calientes, cuya agua se calienta con mucha facilidad y poco coste».

De quan s'establí el llinatge a Mallorca i a través de quina via, és quelcom que avui encara no podem respondre. Si més no es pot afirmar la seva implantació entre els descendents dels conversos durant el segle XVIII.

El llinatge deriva del llatí *fl?s, fl?ris*, i té les seves correspondències en totes les llengües romàniques: castellà 'flor', italià 'fiore', romanès 'floare', portuguès 'flor', francès 'fleur'.

En català es coneixen alguns derivats de flor que formen part de la nostra onomàstica: Florejacs, del llatí *Floriacus*, derivat del nom personal Florus; Florença, topònim i llinatge, del llatí *Florentia*, nom de la ciutat italiana, actual Firenze; Florentí, gentilici, nom propi d'home i llinatge, del llatí *Florentinus*; Florest, llinatge; Florí, llinatge derivat de flor perquè les primeres monedes així anomenades portaven gravada una flor de lis; Florià, nom propi d'home, del llatí *Florianus*; Floriac, llinatge, derivat del llatí *Floriacus*; Floris, que a banda de ser el nom propi d'un personatge de llegenda, també és llinatge. Segons l'etimologia proposada pel DCVB, el nom procedent del romanç entrà segurament per la via provençal, o per altra banda, d'un castellà Flores. I finalment, Florit, llinatge bastant freqüent a Mallorca.

Els primers derivats de flor que trobam documentats amb ús onomàstic són (RAC 1): Florencius, a.805 Urgell; Florentinus, a.931 Osona; Floresindus, a.900 Urgell; Floridius, a.850 Girona. En els documents templers de Tortosa de l'any 1168, trobam la forma *Floris*.

Pel que fa a la documentació del segle XIV, es troba el nom Flor: *en Flor, hostaler*, Barcelona, 1363 (Fogatge Barcelona 1/5v), *Simon Flor*, Blanes, 1353 (Perg. Arenys de Mar, doc. 465); *Bernat Flors mariner*, Barcelona, 1378, Fogatge Mar Barcelona, 14r; *Ramon Floreis*, Barcelona, 1389, Padró Barcelona, 122r.

No és fins al segle XVI que trobam la forma Flores, encara que en molt poques ocasions, i usat sovint com a nom personal: *Flores Ricart*, Cercs, a.1553, Fogatge Catalunya; *Flores Alguesi*, Aitona, a.1553, Fogatge Catalunya; *Joan Flores, corder*, Ripollet, a.1553, Fogatge Catalunya.

Actualment, en els territoris de parla catalana, es comptabilitzen els següents: 6.584 Flores; 96 Florez i 91 Floris (documentació extreta de materials PatRom).

A través de l'arxiu informatitzat dels Mormons, s'ha pogut comprovar la presència del cognom Flores arreu del món, ja des del segle XVII.

A Holanda, país important pel que fa a la diàspora sefardita, es troba documentat des del segle XVIII: Josephe FLORES, 1713; Aaltje FLORIS, 1690. A Anglaterra és important la freqüència de Floris: Agnes FLORIS, 1841, Middlesex; Teresa FLORIS, Gloucester, 1868; Paz FLORES, Northumberland, 1857, de la qual s'especifica que era nascuda a *Spain*. També durant el XVIII, es localitza a Londres una família que pel seu nom sembla descendent de sefardites: Aron Henriques FLORES, 1770; Abraham López FLORES, London, 1727; Abraham Nunes FLORES, London, 1730. És interessant constatar també la presència del llinatge a Sud-àfrica: Daniel FLORES 1816, *Cap of Good Hope*; Hannah FLORES 1819; Rachel FLORES 1819. Pels noms bíblics sembla que es tracta de jueus.

També a Alemanya, i des del segle XVII, localitzem el cognom: Anna FLORES, 1600, Bunzlan; Anna Catharina FLORES, 1647, Hanau Am Main.

D'altra banda, i segons els mateixos arxius mormons, el llinatge es troba ben representat a Amèrica, sobretot a Mèxic, Califòrnia i Texas. En menor freqüència, també és present a Argentina, Xile, Bolívia, Perú, Brasil, Equador i Colòmbia.

Finalment, cal esmentar la seva presència a les illes del sud-est del Pacífic, on localitzem noms com: Antonia FLORES, 1894; també a Filipines i fins i tot a Pakistan, on a començament del segle XX va néixer Bonifacio Clores FLORES.

Aquesta escampadissa per tot el món conegut, especialment en llocs on la implantació jueva o sefardita és tradicional, demostra que probablement era un nom de família jueu, procedent probablement de l'entorn hispanoportuguès, i que es dispersà pels centres d'acollida dels jueus emigrats en les èpoques immediatament posteriors a l'expulsió d'Espanya.

El fet que el tornem trobar a Mallorca, relacionat amb els xuetes, resulta prou inte-

ressant i enigmàtic. Per sort, comptam avui amb la col·laboració de Josep-Manuel Pomar, descendent dels Flores mallorquins, que ens esbrinarà els orígens de la seva família.

LA FAMÍLIA FLORES A LA CIUTAT DE PALMA

De sempre ens havia resultat un poc misteriós el cognom Flores. Per més que havia demanat al meu pare i a les ties, no vaig obtenir més resposta que la confirmació que la besàvia Flores «venia de Maó». Per altra banda, i a mesura que he conegut alguns fets de la besàvia Flores, l'aura de misteri ha anat creixent.

Ja fa anys, la tia Catalina em va ensenyar un document on apareixien junts, Flores Fuster. Tot i que vaig seguir creient en la tradició familiar menorquina de Joana Maria Flores, ja vaig començar a pensar que la relació anterior amb un cognom xueta, devia haver fet possible l'encontre Flores Pomar.

Les dades del testament de Francesc Flores i Fuster, pare de J. M. Flores, em deixaven prou clar que aquests Flores, en aquests moments, devien ser considerats xuetes. Al llibre de Miquel Forteza (*Els descendents...*) es fa al·lusió a un Can Flores del carrer de la Bosseria (devia ser Ca na Maria des cego ?). En el llibre *Del meu Temps*, del mateix autor, quan es fa referència al carrer de Ca la Fosca cita «l'escaleta de can Flores, d'on venen els de ca na Maria des Cego».

A partir d'aquesta seguretat vaig pensar en dues hipòtesis: 1) Que, Flores fos un malnom convertit en llinatge; 2) Que, els Flores haguessin arribat a Mallorca i per casualitat haguessin restat «segrestats» per matrimonis amb gent del carrer.

Es curiós que Rosa Planas autora del llibre sobre els malnoms dels xuetes de Mallorca, em comentés que havia tengut la mateixa pensada, fins i tot que podia tractar-se d'un malnom de Pomar, això reforçat per l'aparició de *Flores* com a malnom al llibre pamflet *Anales Judaicos de Mallorca* d'autor anònim i publicat a finals del segle XIX. No obstant, la mateixa Rosa Planas, descartà la hipòtesi a partir de les seves recerques a l'Arxiu del Regne de Mallorca.

Finalment, les darreres pistes me les donà Maria Valls, que tenia informació d'un Flores vengut de Còrdova a mitjans del XVIII, Antonio Flores Castro, a qui jo ja havia identificat com el primer de la nissaga mallorquina dels Flores.

Perquè va venir a Mallorca i es va casar l'any 1754 amb la manacorina Catalina Anna Fortesa Valls? Crec que de moment hi ha dues possibilitats; la primera, que fos un fet purament accidental, i la segona que es tractés d'algú també estigmatitzat per la «impuresa de sang». Romà Pinya em digué que probablement calia relacionar l'origen d'alguns cognoms de xuetes, (Cortès, Segura, Flores...) amb comerciants descendents de conversos procedents del sud d'Espanya i amb artesans orfebres.

El cert és que a partir d'aquest matrimoni, s'inicien diverses branques de Flores, sempre vinculades a noms de conversos, trobam així al llarg del segle XIX com a mínim les combinacions següents: Flores-Fortesa, Flores-Fuster, Flores-Pomar, Flores-Martí, Pinya-Flores, Aguiló-Flores, Valls-Flores, Flores-Miró, essent l'únic cas de combinació amb un cognom de fora carrer el dels Flores-Pons, la nostra besàvia, de mare menorquina. No obstant, els germans Flores Pons que hem resseguit, a pesar de no tenir teòricament cap cognom xueta es casen amb Pomar, Miró, Pinya i Fuster.

Tot això desvela dues coses, primer que els Flores eren de Mallorca, no de Menorca, com deduïm d'alguna tradició oral familiar i que no només eren «ben mallorquins» sinó que pels casaments que fan, per les professions i pel cercle social en què viuen són clarament

considerats i es consideren del *carrer*.

El primer Flores, Antonio Flores Castro, ja viu a la seva casa del carrer de Ca la Fosca (al cor del barri del Segell), com probablement ho seguiren fent alguns dels seus descendents, dels que sabem que també vivien a l'Argenteria, plaça de la Pescateria, carrer d'Espanya...

Sabem de l'existència de tres fills d'Antonio Flores: Bartomeu, Antoni i Margarida, Flores Fortesa. El primer és el pare de Francesc Flores Fuster, el nostre besavi i pare de Joana Maria Flores. Els descendents dels altres fills ens emparenten llunyanament amb els paborde de la Joieria Fortesa del carrer d'en Colom i amb els de la Joieria Viuda de Pinya del carrer de l'Argenteria, que no era altra que Maria Flores Fortesa, cosina de la besàvia.

Francesc Flores Fuster, el nostre rebesavi, nascut el 1805, era fill de Bartomeu i Margalida, fa testament el febrer de 1849, davant el notari Antoni Fernández, en català i trobant-se greument malalt. Morí el maig del mateix any de pulmonia, als 44 anys d'edat. Deixà els béns en usdefruit a la seva dona, i repartí l'herència entre els seus fills, afavorint però a Bartomeu. Al testament, privà la dona que mentre i quan els fills siguin fadrins, pugui anar a viure a Maó. Fa tutor i curador, a més de la dona, el seu germà Bartomeu Flores.

Francesc Flores era carnisser, els tres testimonis del testament, cridats expressament pel testador són els carnisseres Gaietà Fortesa, Joan Bonnín i Joan Pomar. A altres documents, després hem vist que era *cortador*, paraula en desús que segons el DRAL, designa en castellà el carnisser que treballa a una carnisseria.

En el testament anomena els seus fills: Bartomeu, Antonina, Margalida i *Josefa*. No obstant això, després trobam una correcció on diu que no es tracta de Josefa, sinó de Joana M. Fet curiós ja que tenim notícia d'una Josefa Flores Pons, filla de Francesc i d'Antònia. L'única explicació possible és que aquesta darrera filla no hagués nascut quan son pare morí i per error s'hagués donat el nom al notari.

Resum de la família Flores mallorquina

Joana Maria Flores Pons, dona de Manuel Pomar Miró, neix a Palma el 1841 o 1842. Filla de Francesc Flores i Fuster i d'Antònia Pons i Costa, natural de Maó. Germans: Bartomeu, Margalida i Antònia. Es va casar el 10 de Març de 1868, als 25 anys, amb Manuel Pomar Miró, *hojalatero*, de 26 anys, a la parròquia de Santa Eulàlia.

El març de 1888 Joana M. Flores, als 46 anys, es casà amb Josep Vivé i Fortesa, *hojalatero* com el seu marit, i viudo de 42 anys. Vivé havia enviudat de Matilde Grassi i era fill d'un barceloní, Antoni Vivé i d'una mallorquina, Anna Maria.